

Ministerieel besluit tot definitieve bescherming als monument van de geknotte zwarte populier in de Dijlevallei in Mechelen (Muizen)

DE VLAAMSE MINISTER VAN BUITENLANDS BELEID EN ONROEREND ERFGOED,

Gelet op het Onroerendergoeddecreet van 12 juli 2013, artikel 6.1.1, laatst gewijzigd bij het decreet van 4 april 2014;

Gelet op het besluit van de Vlaamse Regering van 25 juli 2014 tot bepaling van de bevoegdheden van de leden van de Vlaamse Regering, artikel 6, 1°;

Gelet op het ministerieel besluit van 11 april 2016 tot voorlopige bescherming als monument van de geknotte zwarte populier in de Dijlevallei in Mechelen (Muizen);

Gelet op het openbaar onderzoek dat gehouden is van 3 juni 2016 tot 3 juli 2016 en waarvan de behandeling is opgenomen in bijlage;

Overwegende dat het waarderend onderzoek, waarvan de resultaten zijn opgenomen in het beschermingsdossier, de erfgoedwaarde van de geknotte zwarte populier in de Dijlevallei in Mechelen (Muizen) aantoonst;

Overwegende dat de geknotte zwarte populier in de Dijlevallei in Mechelen (Muizen) als monument wetenschappelijke waarde bezit die als volgt wordt gemotiveerd:

De zwarte populier (*Populus nigra* L.) is de meest zeldzame en bedreigde inheemse boomsoort in Vlaanderen. Het exemplaar in Muizen is de meest vitale van de enige twee gekende zwarte populieren in de Dijlevallei. Het betreft een inheemse zwarte populier met uniek genetisch materiaal en is vermoedelijk een zeldzaam mannelijk exemplaar.

Door het verdwijnen van hun natuurlijk ecosysteem (ooibossen), hun verspreide en geïsoleerde ligging, het beperkt aantal mannelijke exemplaren en concurrentie met cultuurpopulieren, is de natuurlijke verspreiding van zwarte populier quasi onmogelijk geworden en is de soort met uitsterven bedreigd. Het genetisch materiaal is van wetenschappelijke waarde voor het gebruik in veredelingsprogramma's van cultuurpopulieren. Oude inheemse soorten blijken immers vaak over unieke genetische eigenschappen te beschikken die waardevol kunnen zijn voor de economische teelt, zoals betere resistentie tegen ziekten of betere aanpassingen aan lokale bodemomstandigheden. Daarnaast kan dit materiaal ook gebruikt worden bij herintroductieprogramma's van de zwarte populier in het kader van natuurinrichtingsprojecten langs de grote rivieren;

Overwegende dat de geknotte zwarte populier in de Dijlevallei in Mechelen (Muizen) als monument historische waarde bezit die als volgt wordt gemotiveerd:

De zwarte populier is een getuige van de perceelrandbegroeiing die in het agrarisch landschap werd aangeplant. In de riviervalleien waren zwarte populieren, die hier van nature voorkwamen, hiervoor geliefd omdat ze snel groeien en makkelijk vegetatief vermeerderen en vermoedelijk ook omwille van hun drainerend vermogen. Deze populier is een representatief voorbeeld van een hoekboom. Dit zijn bomen die traditioneel in de hoek van een perceel geplant werden om grensbetwisting te voorkomen. Dankzij deze functie werd de boom ook heel oud.

De zwarte populier kent een traditioneel knotbeheer, waardoor hij zijn functie als grensafbakening combineerde met een functie als houtleverancier. Het knothout werd voornamelijk gebruikt als brandhout, rijshout of geriefhout,

BESLUIT:

Artikel 1. Met toepassing van artikel 6.1.1 tot en met artikel 6.1.11 van het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013 en artikel 6.2.1 van het Onroerenderfgoedbesluit van 16 mei 2014 wordt het volgend onroerend goed definitief beschermd als monument:

De zwarte populier in de Dijlevallei (wortels, stam en kroon), Rijmenamsesteenweg zonder nummer in Mechelen (Muizen). De beschermde zone is cirkelvormig met de stam van de populier als middelpunt en een straal van 19 m, bekend ten kadaster: Mechelen, 9de afdeling, sectie C, perceelnummers 16A (deel), 17A (deel), 18A (deel) en 19 (deel).

De definitieve beschermde onroerende goederen zijn aangeduid op het plan dat als bijlage bij dit besluit wordt gevoegd.

De fotoregistratie van de fysieke toestand van het definitief beschermd goed wordt als bijlage bij dit besluit gevoegd.

Art. 2. §1. Het monument heeft de volgende erfgoedwaarden:

- 1° wetenschappelijke waarde;
- 2° historische waarde.

§2. De erfgoedelementen en de erfgoedkenmerken van het monument zijn:

- 1° de zwarte populier als veteranenboom, gekenmerkt door:
 - a) zijn uitgeholde stam en holtes in de (gestel)takken;
 - b) zijn hoge ouderdom;
 - c) zijn omvang, met een stamomtrek van 4,01 m, gemeten op 1,50 m hoogte (gemeten in 2012);
 - d) zijn rijke ecologie: de ouderdomsverschijnselen zorgen voor microhabitats waarin vele, soms zeldzame, organismen leven;
 - e) zijn knoestig uiterlijk;
 - f) (de evolutie naar) een meer gedrongen groeivorm;
- 2° de zwarte populier als zeldzame boomsoort, gekenmerkt door:
 - a) de soort: een inheemse zwarte populier (*Populus nigra*), die zeldzaam en bedreigd is;
 - b) het genetisch materiaal, dat uniek is in vergelijking met alle andere gekende zwarte populieren en vermoedelijk het enige relict is van de natuurlijke populatie zwarte populieren die ooit de Dijlevallei bevolkten;
 - c) het geslacht: het betreft hier een zeldzaam mannelijk exemplaar van deze soort;
 - d) de standplaats: in de Dijlevallei, langs een rechtgetrokken meander, zijn natuurlijke habitat, waar nog slechts twee zwarte populieren gekend zijn;
- 3° de zwarte populier als hoekboom, gekenmerkt door:
 - a) zijn situering: in de hoek van een perceel en in de gracht die de perceelsrand vormt. In deze hoek grenst het perceel aan drie andere percelen;
 - b) zijn hoge ouderdom, die te danken is aan zijn functie als hoekboom;
- 4° de zwarte populier als knotboom, gekenmerkt door:
 - a) de knot van de boom op 4 m: op deze hoogte werd de boom regelmatig afgezet waardoor deze knot ontstond;
 - b) het periodiek afzetten van de boom tot op knothoogte: enkele jaren voor de bescherming kende de boom een achterstallig beheer waardoor de gesteltakken zeer zwaar waren uitgegroeid. Vanaf 2012 werd het herstelbeheer echter ingezet, waardoor in de toekomst het traditioneel knotbeheer weer verder gezet kan worden.

Art.3. §1. Voor het beschermde monument gelden de volgende beheersdoelstellingen:

1° standplaatsverbetering:

zwarte populieren die voldoende blootgesteld worden aan licht lopen minder kans op schimmelinfecties zoals schorsbrand. Daarom is het noodzakelijk om de concurrerende beplanting in de directe omgeving (binnen de eerste 15 m van de beschermingsstraal) van de zwarte populier te snoeien/uit te dunnen, zodat de boom verzekerd is van voldoende zonlicht. Dit snoeien van de omringende beplanting moet regelmatig herhaald worden, samen met de knotbeurten van de zwarte populier zelf. De toegangswegen langs de noordelijke en oostelijke zijde van de zwarte populier zorgen voor verdichting van de bodem, wat nefast is voor wortelontwikkeling. Het is wenselijk de toegangswegen te verplaatsen tot buiten de beschermingsperimeter. Ook het bewerken van de grond met behulp van zware machines is in deze zone te vermijden;

2° herstelbeheer:

de zwarte populier in Muizen is een oude knotboom die al lang niet meer geknot werd. Om inscheuren van de boom te vermijden is het aangewezen het traditioneel beheer als knotboom te herstellen. Dit dient gefaseerd te gebeuren over een periode van circa 10 jaar om de boom de kans te geven na elke snoeibeurt weer te herstellen;

3° regulier beheer:

het regulier beheer moet erop gericht zijn om de boom zo lang mogelijk in stand te houden.

Op dit ogenblik wordt dit waarschijnlijk het best gegarandeerd door het herinstellen van een regelmatig knotbeheer na het herstelbeheer. Het is echter mogelijk dat de fysische toestand van de boom vereist dat het regulier beheer aangepast moet worden. Er moet steeds voor dat type beheer gekozen worden dat het zo lang mogelijk in stand houden van de boom verzekert;

4° monitoring:

de zwarte populier in Muizen is een zeer zeldzame en unieke veteranboom die zo lang mogelijk bewaard moet worden. Om dit te verzekeren is een regelmatige opvolging van de boom essentieel. Het doel van deze opvolging is tweeledig. Enerzijds kunnen op deze manier mogelijke problemen in een vroeg stadium vastgesteld worden en snel gepaste actie ondernomen worden, anderzijds kan de reactie van de boom op verschillende snoeifasen worden opgevolgd. Dit laatste is nodig om het herstelbeheer of regulier beheer te kunnen bijsturen op basis van de fysische draagkracht van de boom;

5° behoud van het genetisch materiaal:

de zwarte populier in Muizen heeft voor Vlaanderen uniek genetisch materiaal, waarvan de bewaring moet verzekerd worden. Dit kan op verschillende manieren gerealiseerd worden. Door het afstaan van enkele poten kan dit genetisch materiaal verder gekweekt worden. Op die manier kan het materiaal wetenschappelijk gebruikt worden in onderzoeks- en kweekprogramma's;

6° heraanplant:

de zwarte populier bezit, naast zijn uniek materiaal, ook een belangrijke historische waarde door zijn functie als knotboom (levering van geriefhout) en hoekboom (markeren van de perceelgrenzen). Daarom moet de boom na afsterven vervangen worden door een nieuwe knotpopulier uit hetzelfde genetisch materiaal. Deze heraanplant kadert niet alleen in het behoud van het genetisch materiaal van de boom, maar is tevens gericht op de instandhouding van een hoekboom met traditionele beheersvorm op deze locatie.

§2. In uitvoering van deze beheersdoelstellingen gelden volgende verplichtingen:

1° het genetisch materiaal van de zwarte populier te bewaren voor toekomstig gebruik;

2° de boom na afsterven vervangen door een nieuwe knotpopulier van hetzelfde genetisch materiaal.

Art. 4. De zakelijkrechthouder en de gebruiker van het beschermde monument zijn verplicht de instandhouding en het onderhoud ervan te verzekeren door:

- 1° het goed als een goede huisvader te beheren en de nodige voorzorgsmaatregelen te nemen tegen schade. Dit heeft zowel betrekking op de als monument beschermde boom (kruin, stam, wortels) als op zijn standplaats.;
- 2° de fysische toestand van de boom regelmatig te controleren, te monitoren en te evalueren;
- 3° regulier onderhoud uit te oefenen van zowel de boom als zijn onmiddellijke omgeving (standplaats);
- 4° onmiddellijk passende consolidatie- en beveiligingsmaatregelen te nemen in geval van nood.

Art. 5. Voor de volgende handelingen aan het beschermde monument moet een toelating worden aangevraagd:

- 1° de aanmerkelijke reliëfwijziging van de bodem;
- 2° elke handeling die een aanzienlijke wijziging van de landschapskenmerken tot gevolg heeft, met uitzondering van cultuurgewassen, onder meer voor de landbouw, en tuinbeplanting;
- 3° het uitvoeren van de volgende omgevingswerken:
 - a) het vellen van bomen en struiken die opgenomen zijn in het beschermingsbesluit of in een goedgekeurd beheersplan, en elke handeling die een wijziging van de groeiplaats en groeivorm van de bomen en de struiken die opgenomen zijn in het beschermingsbesluit of in een goedgekeurd beheersplan tot gevolg kan hebben;
 - b) het herprofilen, verdiepen, verstevigen, van de gracht opgenomen binnen de bescherming. Regulier onderhoud is toegelaten, mits er geen schade wordt toegebracht aan de wortels en stam van de populier en er voldoende aandacht is voor het behoud van het slib waarin de boom geworteld is;
 - c) het plaatsen of wijzigen van bovengrondse nutsvoorzieningen en leidingen;
 - d) het plaatsen of wijzigen van afsluitingen, met uitzondering van gladde schrikdraad en prikkeldraad ten behoeve van veekering;
 - e) het aanleggen, structureel en fundamenteel wijzigen of verwijderen van wegen en paden;
- 4° het plaatsen van tijdelijke of permanente constructies;
- 5° elke handeling die een aanzienlijke wijziging van de landschapskenmerken tot gevolg heeft, met uitzondering van cultuurgewassen, onder meer voor de landbouw, en tuinbeplanting;
- 6° het snoeien van de boom, anders dan het regulier knotbeheer;
- 7° het scheuren van grasland of het omzetten van grasland in akkerland van:
 - a) historisch permanent grasland: een halfnatuurlijke vegetatie die bestaat uit grasland dat gekenmerkt wordt door het langdurig grondgebruik als graasweide, hooiland of wisselweide met cultuurhistorische waarde of met een soortenrijke vegetatie van kruiden en grassoorten waarbij het milieu meestal wordt gekenmerkt door de aanwezigheid van sloten, greppels, poelen, uitgesproken microreliëf, bronnen of kwelzones;
 - b) overig grasland in de groengebieden, parkgebieden, buffergebieden, bosgebieden, valleigebieden, brongebieden, agrarische gebieden met ecologisch belang, agrarische gebieden met bijzondere waarde, natuurontwikkelingsgebieden, gebieden voor gemeenschapsvoorzieningen en openbare nutsvoorzieningen met als overdruk overstromingsgebied, wachtbekkens en militaire domeinen, ontginningsgebieden die een van de bestemmingen, vermeld in dit artikel, als nabestemming hebben, op de plannen van aanleg en de ruimtelijke uitvoeringsplannen met toepassing van de VCRO.

Er is geen toelating vereist voor het onmiddellijk nemen van passende consolidatie- en beveiligingsmaatregelen in geval van nood, noch voor de uitvoering van regulier onderhoud.

Brussel, **22 DEC. 2016**

De Vlaamse minister van Buitenlands Beleid en Onroerend Erfgoed,

Geert BOURGEOIS